

موانع اخلاقی ازدواج زنان از منظر قرآن و روایات

حسین رحمانی تیرکلایی*

تاریخ دریافت: ۹۸/۵/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۸/۸/۱۸

چکیده

ازدواج به عنوان سنتی الهی در هستی، سبب کمال و رشد زن و مرد خواهد شد و زن به عنوان قطبی از این امر مقدس، نقش محوری‌ای را در تحقق آثار ازدواج ایفا می‌کند. اما موانعی اخلاقی در مسیر تحقق ازدواج وجود دارد که زنان خصوصاً در دوران کنونی به آن مبتلا هستند و همین آسیب‌ها موجب عدم شکل‌گیری بسترهای لازم جهت ازدواج خواهد شد. این موانع گاه ریشه در تفکرات و گاه در اقدامات زنان داشته و خانواده‌ها نیز کمابیش با رفتارهای خود بدان دامن زده‌اند. این تحقیق با روش توصیفی-تحلیلی به دنبال تبیین این موانع اخلاقی است و نگارنده در نهایت در این تحقیق بدین نتیجه رسیده است که ازدواج زنان دارای موانع گوناگونی است که از اهم آنها، موانع اخلاقی محسوب می‌شود و عدم زوال آنها، سبب تأخیر و آثار زیان‌بخشی در خصوص ازدواج دختران و در نتیجه بالا رفتن سن ازدواج و مشکلات اجتماعی خواهد شد.

کلیدواژگان: موانع اخلاقی، زنان، ازدواج، مهریه، جهیزیه.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

ازدواج مصدر باب افتعال و حروف اصلی آن «زوج» است. از نظر لغت «زوج» در معنای جفت، در مقابل فرد عبارت از دو چیز همراه و قرین است، چه مماثل باشند مانند دو چشم و دو گوش، چه متضاد باشند مانند شب و روز (ابن منظور، ۱۴۱۱، ج ۲: ۲۹۱). در مواردی واژه زوج در معنای فرد، به شرط داشتن قرین، به کار رفته است (همان، ج ۶: ۱۰۷). به این خاطر به هر یک از زن و شوهر، زوج و به هر دوی آن‌ها زوجین اطلاق می‌کنند؛ چنانکه در قرآن آمده است: ﴿وَإِنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ﴾ (نجم/۴۵) و اوست که دو زوج نر و ماده آفرید. بکار بردن دو واژه زوج و زوجه (مذکر و مؤنث) برای زن صحیح است. در کتب لغت کم‌تر به واژه ازدواج توجه شده است ولی با توجه به معنای زوج، کلمه ازدواج، مفهوم اقتران و اتحاد دو چیز را در بر خواهد داشت. اما در تعریف اصطلاحی ازدواج آمده است: قراری است مبتنی بر قانون، شرع، عرف، گفتار یا آئین خاص بین یک زن با یک مرد، برای ایجاد رابطه جنسی و معمولاً اساس خانواده فرزندزایی را تشکیل می‌دهد. ازدواج سبب دوام و پایداری نسل است و بقای بشر به آن وصل است. این قانون نظام آفرینش است و بر کل هستی حاکم می‌باشد (شایان مهر، ۱۳۸۹: ۵۹).

موانع اخلاقی ازدواج عبارت از اموری هستند که سبب می‌شود دختر و پسر به سبب گرفتار بودن به خصوصیات مذموم فردی یا اجتماعی در زمینه اخلاق، از رسیدن به ازدواج باز بمانند. در حقیقت وجود عواملی چون رسوم اشتباه، ترویج مادی‌گری و رفاه‌طلبی از اموری هستند که در هر دوره زمانی موجب تأخیر در ازدواج جوانان یا بازماندن آن‌ها از این امر اساسی محسوب می‌شود (مطهری، ۱۳۸۶: ۳۸).

تسهیل‌گری در ازدواج

متون دینی و گفتمان ائمه طاهریں همواره بر تسهیل‌گری در مسیر ازدواج و رفع موانع در این جهت تأکید داشته است که نشان می‌دهد اگر در جامعه‌ای ازدواج به نحو آسان صورت پذیرد بسیاری از مفاسد زائل خواهد شد؛ رسول اکرم فرمود: «مَنْ زَوَّجَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ امْرَأَةً يَأْتِسُ بِهَا وَتَشُدُّ عَضُدَهُ وَيَسْتَرِيحُ إِلَيْهَا، زَوَّجَهُ اللَّهُ مِنَ الْخَوَرِ الْعَيْنِ وَأَنْسَهُ بِمَنْ أَحَبَّهُ مِنَ الصَّدِيقِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَأَخْوَانِهِ وَأَنْسَهُمْ بِهِ» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۲: ۳۶۴)؛ هر که برادر مؤمن خود را زن دهد تا با او انس گیرد و به وسیله او بازویش محکم شود و به سوی او آسایش یابد، خداوند او را از حور العین بهشت زن دهد و با هر یک از صدیقان خانواده و برادرانش که دوست داشته باشد، همدم‌اش کند و آنان را با وی انس و الفت دهد. حضرت صادق (علیه السلام) نیز در این باره می‌فرماید: «مَنْ زَوَّجَ أَعْزَبًا كَانَ مِمَّنْ يَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (حر عاملی، ۱۴۱۵، ج ۲۰: ۴۵)؛ هر که عزیزی را زن دهد، از جمله کسانی است که خداوند عز و جل در روز قیامت به او نظر می‌افکند. هر کس تسهیلاتی را برای ازدواج برادر مؤمنش فراهم آورد مثلاً دختر خود را به آسانی و بدون سختگیری به ازدواج جوانی در بیاورد یا اگر وسعش می‌رسد، در جهت فراهم شدن مقدمات ازدواج پسر و دختری از بذل مال دریغ نکند و بالأخره هر کاری که از

دستش برمی آید، انجام دهد تا یک ازدواج سالم صورت گیرد، چنین کسی اجر و پاداش این احادیث شریفه شامل حالش می شود و از رحمت الهی برخوردار خواهد بود. رسول اکرم در این خصوص می فرماید: «مَنْ بَلَغَ وَكَلَهُ النِّكَاحَ وَعِنْدَهُ مَا يَنْكُحُهُ، فَلَمْ يَنْكُحْهُ ثُمَّ أَحْدَثَ حَدَثًا فَلَا تُمْ عَلَيْهِ» (متقی هندی، ۱۴۱۷، ج ۱۶: ۴۴۲)؛ هر کس فرزندش به حد ازدواج برسد و او هم بتواند زمینه ازدواجش را فراهم کند؛ ولی او را زن ندهد و فرزندش گرفتار گناه گردد، گناه فرزند بر عهده اوست.

موانع اخلاقی ازدواج زنان

۱. تفکر اشرافی و تجمل گرا

یکی از معضلات اساسی در زمینه ازدواج زنان، گرفتار شدن خانواده ها به تشریفات در مراسم عقد و عروسی است که گاهی سبب بروز اختلافات و ناراحتی های جدی بین زوجین و حتی خانواده های ایشان خواهد شد؛ گاهی رسم های پرخرج از قبیل خرید طلا، لباس، مهریه سنگین، جهیزیه گران و مراسم های چندگانه از یک سو و ابهام در میزان مخارج ضروری از سوی دیگر طرفین را وامی دارد تا چند برابر مقدار لازم هزینه کنند. از این رو امور سهم بسزایی در تأخیر اقدام برای ازدواج دارند. اگر به تشریفات ازدواج در میان اقوام مختلف نگاه کنید، خواهید دید در اسلام تشریفات ازدواج ساده است. البته جشن و سرور و این ها عیبی ندارد، هر کس هر مقداری که مایل است هزینه می کند اما این ها جزو دین و جزو تشریفات رسمی و دینی ازدواج نیست. اینکه حتماً بایستی بروند در یک معبد زانو بزنند جلوی کسی و چه بکنند، و مراسمی که در جاهای دیگر وجود دارد، در اسلام نیست. در اسلام، یک صیغه ای است شرعی که باید خوانده شود. البته در اسلام برای معاملات گوناگون، معاملاتی که اهمیتش کم تر از ازدواج است، شاهد می گیرند... حالا هم که مقررات ثبت است و درج در محاکم. مراکز ثبت رسمی است و هیچ تشریفات ندارد؛ می توانند خیلی راحت و بدون تشریفات این ازدواج را انجام دهند (مظاهری، ۱۳۹۰: ۱۶۵).

یکی از علت های سختگیری در ازدواج دختران چشم و هم چشمی است. البته دختران هم نقش مهمی دارند. گاهی مادر وسایلی از قبل تهیه کرده است و دختر می گوید که این وسایل قدیمی است. پس دختران هم در جهیزیه نقش دارند. ما خانواده هایی را سراغ داریم که منزل مسکونی خودشان را فروخته اند تا بتوانند جهیزیه آماده کنند. آقای بود که خودش را باز خرید کرد تا بتواند جهیزیه تهیه کنند و بعضی ها پول ربایی می گیرند تا جهیزیه کاملی بگیرند. این ها به خاطر چشم و هم چشمی است. گاهی پدر تا چندین سال بعد قسط جهیزیه دختر را می دهد. پدر و مادر در فشار قرار می گیرند و اگر دختر بعدی بخواد ازدواج کند، پدر نمی تواند جهیزیه او را بدهد. بعد از جهیزیه نوبت به سیسمونی می رسد که الآن خیلی مُد است. پس ما عروسی ها را به هفت عزا تبدیل کرده ایم. اگر کسی دل برای فرهنگ جامعه اش بسوزاند باید از خودخواهی هایش بگذرد. ممکن است که خانواده ای متمول باشد و

بتواند جهیزه سنگینی بدهد ولی آیا آن‌ها فکر کرده‌اند که با این کار سطح توقع دیگران را بالا می‌برند؟ آیا فکر کرده‌اند که جهیزه سنگین فرهنگ ازدواج را دچار مشکل می‌کند؟ آیا شایسته است که چون شما پول دارید و هر طوری که دوست دارید آن را خرج کنید به جوانان جامعه جفا بشود؟ گاهی شما توان اقتصادی دارید ولی خواهر یا برادر یا همسایه شما این توان را ندارد و این سطح توقع آن‌ها را بالا می‌برد. در قدیم مردم با وسایل خیلی کم زندگی را شروع می‌کردند و بعد خودشان زندگی را می‌ساختند. پدر و مادرها بدانند که با خرید جهیزه سنگین کمکی به فرزندان‌شان نمی‌کنند (هاشم زاده، ۱۳۸۹: ۳۹). این تشریفات نه تنها نمی‌تواند به کیفیت رابطه زوجین کمک کند، بلکه همواره سبب ایجاد کدورت و دلزدگی خواهد شد.

جوان‌ها وقتی صحبت می‌شود می‌گویند، اگر ازدواج کنیم بعدش چه کار کنیم برای خانه، برای شغل؟ این‌ها همان قیودی است که همیشه جلوی کارهای اصلی و اساسی را می‌گیرد. ازدواج در وضع معیشت آن‌ها دشواری خاصی به وجود نمی‌آورد. بلکه به عکس خداوند آن‌ها را از فضلش غنی هم می‌کند. این را خدای متعال در آیه ۳۲ سوره نور فرموده است. اما ما اضافه‌های زندگی و نیازهای کاذب به وجود می‌آوریم. البته مشکل پیش می‌آید. تقصیر کیست؟ در درجه اول تقصیر متمکن است. آن کسانی که امکانات دارند، سطوح را بالا می‌برند. بعد هم تقصیر بعضی از مسئولین است، که بالأخره باید بگویند. باید وسایل را فراهم کنند، فراهم نمی‌کنند. نمی‌خواهیم بگوییم که دولت‌ها برای جوان‌ها و برای ازدواجشان وظایفی ندارند. اما این باید برای جامعه اسلامی جا بیفتد که ازدواج یک ضرورت است، باید انجام بگیرد. باید تحقق پیدا کند. اینکه دخترها بگویند ما هنوز آماده ازدواج نشده‌ایم، پسرها بگویند ما هنوز عقل زندگی نداریم، حرف‌های منطقی آنچنانی نیست. در خیلی از مسائل زندگی، ما می‌بینیم که نه، جوان‌ها آمادگی هم دارند، خیلی هم خوب‌اند. می‌فهمند. منتهی این ازدواج یک مسئولیت‌پذیری هم هست. این حس‌گریز از مسئولیت، مقداری مانع می‌شود از اینکه این کار انجام شود (حسین‌خوانی، ۱۳۹۰: ۲۶). در واقع گرفتار شدن خانواده‌ها به تشریفات، نوعی مشکل‌تراشی در مسیر ازدواج آسان است؛ چراکه در حقیقت تشریفات ریشه در معضلات واقعی ندارد و راه حل آن، مسائل مالی نبوده بلکه تنها درمان آن، تغییر نگرش افراد در خصوص تجمل و سبک زندگی است.

۲. درخواست مهریه زیاد

از جمله موانع اساسی در مسیر شکل‌گیری ازدواج زنان، مهریه سنگین است که سبب شکل‌گیری اشرافی‌گری و نموده‌های آن در زندگی خواهد شد؛ ازدواج نیز به عنوان یکی از فرائض و اعمالی که خداوند متعال آن را برای آرامش در زندگی انسان قرار داده از این امر مستثنی نبوده و نباید آن را صرفاً با دید دنیوی نگریست، بلکه علاوه بر آن اسلام، ازدواج را پیوندی مقدس دانسته که افراد اگر انجام آن را راهی برای جلب رضای الهی قرار دهند، نه تنها رحمت خداوند در این دنیا نصیب آنان خواهد شد بلکه ثواب اخروی عظیمی برای آنان به ارمغان خواهد آورد. ولی اگر انگیزه ازدواج تنها دستیابی به

تمایلات ظاهری و مادی باشد، دیگر نباید اجر دنیوی، اخروی و امدادهای معنوی را از خداوند متعال انتظار داشت. مرد به هنگام اجرای صیغه نکاح، چیزی را به همسرش تقدیم می‌کند که در اصطلاح «مهریه» یا صداق نامیده می‌شود. مهریه هدیه و بخششی است که از طرف مرد به زن هبه می‌شود. مهر تدبیری از ناحیه خداوند متعال برای بالا بردن ارزش زن، شخصیت بخشیدن به او و حفظ کرامت زن از حیث خانوادگی و اجتماعی و پایبندی به زندگی مشترک و ارتباط زناشویی است (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۹: ۱۶۵). در آموزه‌های دینی اسلام برای مهریه، مقدار معینی تعیین نشده است، بلکه این امر به توافق زن و مرد بستگی دارد. امام باقر (علیه السلام) در این باره فرمودند: «الصَّدَاقُ مَا تَرَاضِيَ عَلَيْهِ مِنْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ فَهَذَا الصَّدَاقُ» (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵: ۳۷۸)؛ مهریه همان چیزی است که طرفین بر آن توافق می‌کنند، کم باشد یا زیاد. تعیین مقدار مهریه به توافق دختر و پسر بستگی دارد و آنان هر طور که با یکدیگر توافق کنند و قرار بگذارند حلال است. همچنین در نوع مهریه نیز محدودیتی وجود ندارد و هر چیزی که ارزش اقتصادی و اجتماعی داشته باشد مانند طلا، نقره، املاک، پول‌های رایج، لوازم زندگی و حتی آموزش قرآن یا آموزش مهارتی ویژه، می‌تواند مهریه قرار گیرد (محمدی ری شهری، ۱۳۸۹: ۷۸).

خداوند متعال در آیه ۴ سوره نساء فرموده است: «وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً» (نساء/ ۴)؛ به زنان به عنوان پیشکش و هدیه مهرشان را ادا کنید. در قرآن از مهریه به صداق تعبیر شده است. صداق از مشتقات واژه صدق است و در اینجا به معنی راستین بودن پیمان زناشویی مرد به همسر خود است. صداق به مفهوم پاک بودن عشق و علاقه او از هرگونه فریب، هوس و شهوت است. نحلّه یعنی هدیه و عطیه که از طرف مرد به زن برای جلب نظر و رضایت او هبه می‌گردد، نه ثمن، بها یا پولی که برای خرید کالایی پرداخت می‌شود (انصاریان، ۱۳۷۶: ۱۶۵). ارزش معنوی مهریه بیش‌تر از ارزش مادی آن برای زن می‌باشد و وجود آن تأثیر روان‌شناختی ویژه‌ای بر احساسات و عاطفه زن داشته و وی احساس می‌کند مرد به او علاقه‌مند است و علاقه خود را در میدان عمل نیز نشان داده و حاضر است هزینه آن را در زندگی بپردازد. یکی از علل تأکید اسلام بر پرداخت مهریه، ارزش اقتصادی آن برای زنان است. وضعیت اقتصادی زنان به علت شرایط ویژه بانوان مانند بارداری و زایمان و بر عهده گرفتن مسئولیت خانه‌داری، همواره پایین‌تر از مردان بوده از این رو قرار دادن مهریه و پرداخت آن، پشتوانه اقتصادی نسبتاً مطمئنی را برای او فراهم می‌آورد تا با دلگرمی بیش‌تری به ایفای مسئولیت‌های خانوادگی و زناشویی بپردازد. دین مبین اسلام از مردان می‌خواهد به تعهدات خود در مورد مهریه همسر پای‌بند باشند و تلاش خود را برای ادای این دین انجام دهند (محمدی ری شهری، ۱۳۸۹: ۷۳).

جابر از امام محمد باقر (علیه السلام) نقل می‌کند: عده‌ای بر امام حسین (علیه السلام) وارد شدند؛ ناگاه فرش‌ها و پستی‌های فاخر و زیبا را در منزل آن حضرت (علیه السلام) مشاهده نمودند. عرض کردند: ای فرزند رسول خدا! ما در منزل شما وسایل و چیزهایی مشاهده می‌کنیم که ناخوشایند ماست. حضرت (علیه السلام) فرمودند: «أَنَا نَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَنُعْطِيهِنَّ مَهْرَهُنَّ فَيَشْتَرِينَ بِهَا مَا شِئْنَ لَيْسَ لَنَا مِنْهُ

شَیءٌ» (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۶: ۴۷۶)؛ ما پس از ازدواج با زنان، مهریه آنان را به خودشان می‌دهیم و آنان هر چه بخواهند با آن می‌خرند و آنچه خریده‌اند، از آن خودشان است و [به ما تعلق ندارد].

رسول خدا مردی را که حق مهریه همسرش را نپردازد، در زمره زناکاران دانسته و فرمودند: «مَنْ ظَلَمَ امْرَأَةً مَهْرَهَا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ زَانٌ» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷: ۲۱۳)؛ کسی که مهر زن را ظالمانه نپردازد، نزد خداوند زناکار محسوب می‌شود.

دختران با کرامت با تأسی از خاندان رسالت (علیهم السلام)، به ویژه حضرت زهرا (سلام الله علیها)، در مسأله صدق و مهریه سختگیری نمی‌کنند. البته منظور از پایین بودن مقدار مهریه در این احادیث به مفهوم رعایت حد اعتدال در میزان مهریه است، و همانگونه که افراط در آن صحیح نیست، تفریط و پایین بودن آن نیز مردود می‌باشد.

امیر مؤمنان علی (علیه السلام) فرمودند: «إِنِّي لَأَكْرَهُ أَنْ يَكُونَ الْمَهْرُ أَقْلًا مِنْ عَشْرَةِ دِرَاهِمٍ لئَلَّا يُشْبِهَ مَهْرَ الْبَغِيِّ» (حر عاملی، ۱۴۱۵، ج ۲۱: ۲۵۳)؛ دوست ندارم مهر زن، کم‌تر از ده درهم باشد تا با پولی که در مورد زنا پرداخت می‌شود تشابه نداشته باشد.

۳. درخواست جهیزیه سنگین

گاهی از طرف خانواده دختر به خاطر چشم و هم‌چشمی و بالا نشان دادن ارزش دخترشان، درخواست جهیزیه سنگین می‌شود که موجب ایجاد شکاف در روابط دختر و پسر و مسیر ازدواج می‌گردد. جهیزیه از فعل "جَهَزَ" گرفته شده و به معنای مهیا و آماده کردن جهاز عروس، لشکر یا مسافر است. بنابراین جهیزیه به معنای آماده کردن وسایل اولیه زندگی عروس و داماد در ابتدای پیوند زناشویی است. جهیزیه دادن از سنت‌هایی است که قبل از دین اسلام بوده و دین اسلام آن را به عنوان یک امر مستحب پذیرفته است. در واقع در این کار، والدین دختر هنگام رفتن به خانه شوهر مقداری از وسایل و اسباب را برای آنان مهیا نموده تا بتوانند در شروع پیوند زناشویی خود زندگی آسوده و راحت‌تری را آغاز نمایند و برخی از نیازهای ضروری خود را به وسیله آن برطرف کنند (محمدی ری شهری، ۱۳۸۹: ۱۳۱).

در روایات همواره بر ساده و به دور از تجمل بودن جهیزیه تأکید شده است؛ بر اساس روایات، حضرت زهرا (سلام الله علیها) الگوی تمام بانوان مسلمان، جهیزیه بسیار ساده‌ای داشتند. چنانکه ذکر شد، پیامبر اکرم جهیزیه ایشان را از مهریه‌ای که حضرت علی (علیه السلام) به دختر گرامی‌شان داده بودند، تهیه کردند. ایشان جهیزیه حضرت زهرا (سلام الله علیها) را از حلال‌ترین مال یعنی مهریه تهیه نمودند. عمل ایشان باعث شد، هم مهریه حضرت (سلام الله علیها) در ابتدای زندگی نقداً پرداخت شود و هم هزینه جدیدی برای تأمین لوازم زندگی بر عهده حضرت علی (علیه السلام) قرار نگیرد. امام علی (علیه السلام) در مورد جهیزیه حضرت زهرا (سلام الله علیها) فرمودند: «پیامبر خدا، مشتکی از درهم‌ها را برداشت و ابوبکر را صدا زد و آن‌ها را به او داد و فرمودند: ای ابوبکر! با این درهم‌ها برای دخترم، آنچه را که برای خانه‌اش لازم است خریداری کن. سلمان فارسی و بلال را نیز همراه او کرد تا در حمل

آنچه می‌خرد کمکش کنند. / بویگر می‌گوید: درهم‌هایی را که رسول خدا به من داد شصت و سه درهم بود. من رفتم و بستری از خیش مصری پر شده با پشم، یک سفره چرمین، یک بالین پر شده از لیف درخت خرما، یک چادر خیبری، یک مشک آب، چند کوزه و سبو، یک آفتابه و یک پرده پشمی نازک خریدم و با هم آن‌ها را آوردیم و در برابر رسول خدا نهادیم. رسول خدا با دیدن آن‌ها گریه‌اش گرفت و اشک‌هایش جاری شد. سپس سرش را به سوی آسمان برداشت و فرمودند: بار خدایا! به قومی که بیش‌ترین ظرف‌های آن‌ها از سفال است، برکت بده» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۳: ۱۳۰).

جهیزیه که در واقع اسباب و اثاثیه لازم برای خانه‌داری است، جزء نفقه زن به حساب می‌آید. زیرا نفقه در فقه اسلامی شامل مسکن، غذا، لباس و لوازم منزل می‌باشد که باید متناسب با شأن زن باشد. در شرع مقدس اسلام مرد دو تکلیف مالی دارد؛ مهریه و نفقه. با توجه به مفهوم نفقه، تهیه کلیه لوازم و مایحتاج زن در خانه بر عهده سرپرست خانواده یعنی همسر اوست. جهیزیه دادن نباید بر مبنای چشم و هم‌چشمی باشد تا باعث روی‌گردانی جوانان از ازدواج شود. جهیزیه زیاد و همراه با تحمل ارزش زن را بالا نمی‌برد، بلکه آنچه ارزش انسان را بالا می‌برد، تقوا، اخلاق و منش او در زندگی است. اما متأسفانه این چشم و هم‌چشمی‌ها و فرهنگ و رسوم اجتماعی، خانواده‌ها را تحت فشار گذاشته و هزینه‌های تشریفاتی و اضافی بر عهده آنان گذاشته و باعث تحمیل هزینه‌های بسیاری بر جوانان می‌شود (محمدی ری شهری، ۱۳۸۹: ۸۲).

۴. روابط غیر مشروع قبل از ازدواج

خداوند متعال در آیه ۲۵ سوره نساء به مردان بیان می‌دارد که با دخترانی که روابط دوستی مخفیانه‌ای با دیگران داشته‌اند ازدواج نکنید؛

﴿فَأَنْكِحُواْ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مَحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ
أَخْدَانٍ﴾ (نساء/ ۲۵)

«آنان را با اجازه خانواده‌هایشان به همسری خود در آورید و مهرشان را به طور پسندیده به آنان بدهید (به شرط آنکه) پاکدامن باشند و زناکار و دوست‌گیران پنهانی نباشند»

از طرفی دیگر در آیه ۵ سوره مائده نیز به مردان خطاب می‌کند و می‌فرماید:

«شما با زنان پاکدامن مسلمان ازدواج کنید و خود نیز پاکدامن باشید نه زناکار و نه آنکه زنان را در پنهانی دوست خود بگیرید»

ابن عباس می‌گوید: مردمی در جاهلیت بودند که زنا را آشکار می‌شمردند ولی زنا را پنهان را جایز می‌دانستند. خداوند از زنا آشکار و پنهان هر دو منع فرمود. بنابراین معنای آیه یعنی اینکه آن زنانی که از زنا آشکار و پنهان خودداری می‌کنند (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۵: ۱۰۷).

تأمل در روایات، قاعده حفظ فاصله از نامحرم را ارائه می‌دهد؛ به نوعی که اگر این حفظ حریم ایجاد نشود، امکان بروز ارتباطات غیر شرعی و شکسته شدن حریم‌ها بالا خواهد رفت؛ از این روی روایات، وجود ارتباطات و عدم صیانت حریم‌ها را موجب ایجاد فتنه در جامعه می‌دانند؛ «أَحَدَرُكَ ثَلَاثَةٌ لَا تَخْلُ بِأَمْرَاءٍ فَإِنَّهُ مَا خَلَا رَجُلٌ بِأَمْرَأَةٍ لَّا تَجِلُّ لَهُ إِلَّا كُنْتُ صَاحِبَهُ أَفْتَتِنُهُ بِهَا» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۴: ۲۸۷)؛ تو را سه بار بر حذر می‌دارم که با زنی خلوت کنی؛ چراکه مردی با زنی خلوت نکرد مگر اینکه شیطان مصاحب اوست و او را از این طریق به فتنه و گناه می‌اندازد.

خداوند متعال تأکید می‌کند که خداوند به وسیله سنن و وضع احکام می‌خواهد، نعمت‌ها و برکاتی که بر اثر آلودگی به شهوات از انسان‌ها قطع شده، به آن‌ها برگرداند ولی شهوت‌پرستانی که در امواج گناهان غرق هستند، می‌خواهند انسان‌ها را از راه سعادت منحرف سازند و همانند خود آلوده و فاسد کنند. آزادی‌های بی قید و بند و توأم با آلودگی، نکبت و انحطاط سرابی بیش نیست و نتیجه آن انحراف بزرگ از مسیر خوشبختی و تکامل انسانی و گرفتار شدن در بیراهه‌ها و پرتگاه‌ها و تنزل به مقام حیوانیت است و بنیان خانواده‌ها را تحریف و سرچشمه جنایات، ناهنجاری‌ها، انواع بیماری‌های جنسی و آمیزشی و ناراحتی‌های روانی می‌باشد. داشتن روابطی مثل نامه‌نگاری، تماس‌های تلفنی و مخفیانه عواقب روانی و اجتماعی بسیار خطرناکی در پی دارد که متأسفانه بیش‌ترین آسیب، نصیب دختران می‌شود.

روابط نامشروع دختر و پسر و عواقب آن از دیدگاه پیامبر هر کس با زنی نامحرم شوخی کند برای هر کلمه که با او گفته است، هزار سال در آتش دوزخ او را زندانی می‌کنند. با هیچ زبانی نمی‌شود به برخی گفت که کارشان درست نیست چون توجیهات زیادی برای این رابطه تراشیده شده و به گونه‌ای آن را پذیرفته و منطقی می‌دانند و نبودش را غیر ممکن می‌دانند. ارتباط زن و مرد نامحرم بسیار حساس، ظریف و در عین حال خطرناک است. روزی از عالم بزرگ مقدس/اردبیلی پرسیدند: آقا اگر شما با یک زن نامحرم در یک اتاق قرار بگیرید، چه می‌کنید؟ او فرمود: به خدا پناه می‌برم! علی‌رغم اینکه او یکی از بزرگان اهل تقوا و معنویت بود، قرار گرفتن در چنین شرایطی را برای خود خطرناک دید. علت اینکه اسلام حتی قرار گرفتن زیر یک سقف و در یک جای تنها با زن نامحرم را- اگر احتمال گناه داده شود- حرام می‌داند و اگر احتمال گناه نباشد، مکروه می‌شمارد؛ نشانگر حساسیت ارتباط بین زن و مرد نامحرم است و راهی خطرناک است (محمدی نیا، ۱۳۹۰: ۴۴۱).

۵. استفاده از فیلم‌های مبتذل

فیلم‌های مبتذل به عنوان ابزار تخریبی غرب برای کانون خانواده، نه تنها خانواده را متزلزل می‌سازد بلکه نیاز به ازدواج را تخمیر خواهد نمود؛ امری که امروزه با پیشرفت تکنولوژی و ابزارات ارتباطی رشد بیش از پیش شیوع یافته است؛ یکی از این آسیب‌ها، هرزه‌گردی و استفاده از کالاهای هرزه‌نگاری است که به سهولت و با تنوع بالا در اختیار کاربران قرار می‌گیرد. هرزه‌گردی اینترنتی، آسیب اجتماعی

نوپدیدی است که سکوت در مورد آن، نه تنها چاره مناسبی نیست بلکه خطرات فراوانی را به همراه می‌آورد. از دیدگاه آسیب‌شناسان اجتماعی، هزینه‌گردها کاربران اینترنتی هستند که در وب‌گردی‌های روزانه خود به سایت‌های مستهجن و مبتذل نیز سر می‌زنند. این سایت‌ها معمولاً شامل تصاویری از افراد در وضعیت‌های نامناسب و تحریک‌کننده، مطالب و داستان‌هایی درباره روابط جنسی، تصاویری غیر اخلاقی از بازیگران و افراد شناخته‌شده و هر آنچه که در دنیای واقعی ما از پرداختن به آن پرهیز می‌کنیم و به عنوان خط قرمز برای افراد در نظر گرفته می‌شود را در بر می‌گیرد. تعدادی از این افراد، هزینه‌گردهایی حرفه‌ای هستند و با همین هدف وارد این سایت‌ها می‌شوند؛ ولی کسانی هم هستند که در اینترنت‌گردی‌های خود به صورت تصادفی و گاه ناخواسته به این سایت‌ها دسترسی پیدا می‌کنند و در مواجهه با این مطالب نمی‌توانند کنجکاو خود را کنترل کرده و از این مطالب و تصاویر دیدن می‌کنند. کسانی که در این فیلم‌ها بازی می‌کنند برای کسب درآمد دست به اعمال و کارهایی غیر واقعی و گوناگونی می‌زنند. در نتیجه، افرادی که این تصاویر را می‌بینند توقعاتی از همسر خود دارند که با برآورده نشدن آن‌ها از همسر خود فاصله گرفته و بیش‌تر به این فیلم‌ها توجه نشان می‌دهند. تماشای این فیلم‌ها باعث می‌شود انتظار افراد بالا رفته و همواره همسر خود را از نظر ظاهر جسمانی، عاطفی و عملکرد جنسی با بازیگران این فیلم‌ها مقایسه کنند. دکتر زیلمن و دکتر بریانت نیز مشاهده کردند فقط پس از پنج ساعت تماشای فیلم‌های مستهجن در طی شش هفته، میزان رضایت جنسی زنان و مردان کاهش یافت. کسانی که در این پژوهش شرکت کرده بودند پس از شش هفته از ظاهر جسمانی، عواطف و عملکرد جنسی همسرشان رضایت کم‌تری داشتند.

همسویی مذاق‌ها با فیلم‌های مبتذل، تنها طعم شیرین ازدواج و چپستی آن را از کام جوانان خواهد گرفت، امری که غرب به دنبال نهادینه نمودن آن است. مردی که مدام به تماشا و دیدن این گونه فیلم‌ها می‌پردازد، دائم در معرض گستره بسیار متنوعی از اندام‌های برهنه است که در نتیجه این تنوع، دیگر اندام همسرش نمی‌تواند برایش رضایت‌بخش باشد. برخی از جامعه‌شناسان آلمانی ادعا می‌کنند که «عادت بیمارگونه دیدن عکس یا فیلم‌های پورنو» بر رفتارها و برخوردهای جنسی «معتادان پورنو» تأثیر منفی دارد تا جایی که این بیماران، از انجام روابط جنسی عادی و عشق‌ورزی لذتی نمی‌برند. کاربرانی که داوطلبانه برای ترک اعتیاد خود به روانکاو مراجعه کرده‌اند، اعتراف می‌کنند که «دیدن پورنو، به بخش جدایی‌ناپذیر ارضای جنسی آنان تبدیل شده است» و آنان نمی‌توانند بر «وسوسه و نیاز» دیدن این تصاویر غلبه کنند. به دنبال مشاهده این گونه فیلم‌ها، افراد مجرد در آینده به مقایسه آنچه در فیلم دیده‌اند و آنچه از همسر خود سراغ دارند می‌پردازند و در نتیجه نقایص و کمبودها و ضعف‌های احتمالی خود و همسر خویش در ذهن فرد برجسته شده و چه بسا باعث کاهش تمایل و علاقه به همسر انتخاب شده خود می‌شود و به تدریج کانون خانواده را دچار اختلال و فروپاشی می‌کند. تأثیر فیلم‌های مستهجن مثل مواد مخدر است احساس لذتی که برای اولین بار با تماشای آن‌ها به فرد دست می‌دهد، دیگر تکرار نخواهد شد مگر آنکه با میزانی بسیار بیش‌تر به مصرف ادامه دهد. مردان هم

اغلب، پس از نخستین تجربه، شروع به تماشای هرچه بیش تر این فیلم‌ها می‌کنند. چیزی که باعث می‌شود از همسر و خانواده دور شوند یا حتی به بازده کاری آن‌ها لطمه وارد کند (ر.ک: سلیمی، ۱۳۸۳: ۶۳).

نتیجه بحث

طبیعت و فطرت افراد بشر اقتضا می‌کند که انسان‌ها به صورت دسته‌جمعی زندگی کنند. بر پایه همین اصل، انسان‌ها احساس نیاز به دوستی، محبت و داشتن رابطه با یکدیگر می‌کنند. این نیاز روحی و فطری انسان‌ها به انس و مودت، امری بدیهی است. قرآن کریم می‌فرماید این انس و مودت را ما در کانون ازدواج و همسری قرار داده‌ایم و زن و شوهر را مأنوس و محبوب یکدیگر قرار دادیم. اما ازدواج با موانعی روبه‌روست که بخش مهمی از آن، مربوط به شئون اخلاقی ازدواج است. شئونی که اگر از میان برود، زمینه لازم برای ازدواج زنان میسر خواهد شد. این شرایط شامل وجود تفکر اشرافی و تجمل‌گرا، درخواست مهریه زیاد، توقع جهیزیه سنگین از طرف خانواده دختر، روابط غیر مشروع و دوستی‌های قبل از ازدواج، مأنوسیت به فیلم‌های مبتذل و عوامل اخلاقی دیگر است که سبب شده است دختران زمینه‌های لازم را برای تسریع و تسهیل در ازدواج از دست بدهند. نگارنده در نهایت در این تحقیق بدین نتیجه رسیده است که ازدواج زنان دارای موانع گوناگونی است که از اهم آن‌ها، موانع اخلاقی محسوب می‌شود و عدم زوال آن‌ها، سبب تأخیر و آثار زیان‌بخشی در خصوص ازدواج دختران و در نتیجه بالا رفتن سن ازدواج و مشکلات اجتماعی خواهد شد.

کتابنامه

قرآن کریم.

ابن منظور، محمد بن مکرم. ۱۴۱۱ق، لسان العرب، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه.

انصاریان، حسین. ۱۳۷۶ش، نظام خانواده در اسلام، قم: ام ایبها.

سلیمی، فریبا. ۱۳۸۳ش، آسیب‌شناسی اثرات هرزه‌گردی اینترنتی بر روابط همسران، تهران: قلم.

شیخ حر عاملی. ۱۴۱۵ق، وسائل الشیعة، بیروت: ذوی القربی.

طباطبایی، سید محمد حسین. ۱۴۱۷ق، المیزان فی تفسیر القرآن، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

طبرسی، فضل بن حسن. ۱۳۷۲ش، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران: انتشارات ناصر خسرو.

کلینی، محمد بن یعقوب. ۱۴۰۷ق، الکافی، تهران: دار الکتب الإسلامية.

متقی هندی، ابن حسام الدین. ۱۴۱۷ق، کنز العمال، بیروت: دار احیاء التراث العربی.

مجلسی، محمدباقر. ۱۴۰۳ق، بحار الأنوار، بیروت: دار احیاء التراث العربی.

محمدی اشتهاودی، محمد. ۱۳۷۹ش، ازدواج آسان و شیوه همسر داری، تهران: کتاب یوسف.

محمدی ری شهری، محمد. ۱۳۸۹ش، تحکیم خانواده، تهران: دار الحدیث.

محمدی نیا، اسدالله. ۱۳۹۰ش، بهشت جوانان، قم: سبط اکبر.

مطهری، مرتضی. ۱۳۸۶ش، نظام حقوق زن در اسلام، تهران: صدرا.

مظاهری، حسین. ۱۳۹۰ش، خانواده در اسلام، تهران: شفق.

هاشم زاده، طیبه. ۱۳۸۹ش، راهکارهای مؤثر در ازدواج آسان، تهران: نی.

Behavioral Barriers to Women's Marriage from Qur'an and Traditions' Viewpoint

Hossein Rahmani Tirkkalai: Assistant Professor, Faculty Member, Payam e Noor University

Abstract

Marriage – as a divine tradition in the world – would lead to the perfection and growth of both men and women, and women play a pivotal role in accomplishing the effects of marriage as the pole of this sacred issue. However, there are moral obstacles in the way of marriage that women are experiencing especially in the present era; these harms would prevent the formation of the necessary conditions for marriage. These barriers are sometimes rooted in women's thoughts and sometimes in their actions and families have more or less foment them with their behaviors. This research seeks to explain these moral barriers with a descriptive – analytical method and the author has finally concluded that women's marriage has various obstacles, the most important of which are moral ones and declining them may cause delays and effects in girls' marriage and as a result, increase the age of marriage and social problems.

Keywords: moral barriers, women, marriage, marriage portion, dowry.